

Залиток Л.Н.

**УКРАИНСКИЕ ПЕДАГОГИ О ВОСПИТАТЕЛЬНОЙ РОЛИ КНИЖКИ В НАСЛЕДСТВЕ
В. О. СУХОМЛИНСКОГО (ИЗ ФОНДОВ ДНПБ УКРАИНЫ ИМ. В. О. СУХОМЛИНСКОГО)**

В статье проанализированы труды украинских педагогов, научных работников, посвященных взглядам В. О. Сухомлинского на книжку как средство воспитания.

Ключевые слова: книжка, воспитание, взгляды В. О. Сухомлинского, ДНПБ Украины им. В. О. Сухомлинского.

Zalitok L.M.

**UKRAINIAN TEACHERS ARE ABOUT AN EDUCATE ROLE OF BOOK IN INHERITANCE
OF V. O. SUKHOMLINSKOGO (FROM FUNDS OF DNPB OF UKRAINE
THE NAME OF IN V.O. SUKHOMLINSKOGO).**

The article analyzes the works of Ukrainian teachers, scientists, dedicated to V. Sukhomlynskyi's views to the book as the mean of education.

Key words: book, education, attitudes, V. Sukhomlynskyi's views, V. Sukhomlynskyi State Scientific and Pedagogical Library of Ukraine

УДК 37.014

Короткова Ю.М.

МОВНА ПОЛІТИКА ГРЕЦІЇ (XX СТОЛІТТЯ)

У статті вивчається досвід Греції у вирішенні проблеми диглосії – співіснування двох різновидів грецької мови (катаревуси і демотики) у XX столітті. Аналізуються соціокультурні та політичні чинники, які формували мовну політику країни. Досліджується вплив диглосії на розвиток освіти Греції.

Ключові слова: диглосія, давньогрецька мова, катаревуса, демотика, мовне питання, освіта.

Україна як демократична держава надає досить великого значення мовній освіті, метою якої є становлення духовно багатой особистості, яка володіє вміннями і навичками вільно, комунікативно доцільно користуватися виражальними засобами мови, її типами, стилями, жанрами, формами в усіх видах мовленнєвої діяльності, орієнтується в постійно зростаючому інформаційному потоці, уміє самостійно навчатися і самовдосконалюватися. Окрім цього, мовна освіта є одним із найважливіших чинників формування національної свідомості та збереження ідентичності нації. На сьогодні мовна освіта в Україні переживає ряд актуальних проблем (якою, наприклад, має бути мова викладання в середніх та вищих навчальних закладах?, Чи достатнім є рівень мовної компетенції студентів-філологів? тощо), які потребують свого вирішення.

Пошук шляхів розв'язання сучасних проблем пов'язаний із вдумливим осмисленням минулого як своєї країни, так і зарубіжних, об'єктивною оцінкою історичних реалій, вивченням історичних коренів соціально-педагогічних ідей, фактів, теорій, концепцій, досвіду педагогів минулих років.

Ученими з кінця XX століття активно вивчались питання оновлення теорії і практики вивчення мов на всіх рівнях освіти, розглядалися сучасні підходи до їх викладання в школах країн Європи (О. Авксентьева, В. Базуріна, Н. Гальскова, Н. Гез, В. Гаманюк, А. Гривко, М. Гулей, В. Деркач, Г. Єлізарова, Н. Івашук, Н. Скрипчук, Є. Спіцин, І. Тараненко, С. Толмачева, О. Шерстюк). Іноді проблема розвитку мовної освіти за кордоном ставала предметом окремого наукового дослідження (О. Кузнецова (Велика Британія), І. Пасинкова (США)).

Утім вивчення вітчизняних науково-педагогічних праць, присвячених системам освіти в зарубіжних країнах, показало відсутність історико-ретроспективного дослідження, яке б висвітлювало досвід забезпечення мовної освіти в такій країні, як Греція.

З огляду на вищесказане, метою статті є проаналізувати шляхи вирішення мовної проблеми та дослідити вплив диглосії на розвиток освіти в Греції у ХХ столітті.

У Греції з початку ХІХ століття існувало два різновиди (стилі) грецької мови: катаревуси і демотики. Катаревуса (η καθαρεύουσα в перекладі з грецької “очищена”, καθарός – чистий) – це архаїчний книжний стиль, штучне наближення новогрецької мови до давньогрецької. Демотика (η δημοτική в перекладі з грецької “народна”) – відображення розмовної мови широких народних мас. Між прихильниками катаревуси (так званими “архаїстами”) та демотики (“демотикістами”) протягом усього ХІХ століття велась запекла боротьба стосовно того, якій з цих двох мов бути державною мовою Греції. Сутички архаїстів та демотикістів нерідко завершувались кровопролиттям.

Так, після невдалої війни з визволення Крита від турків у 1897 році Королева Ольга помітила, що поранені в лікарнях, коли їм роздали примірники Євангеліє, не змогли його прочитати, бо не розуміли давньогрецької мови. Тоді королева переконала архієпископа Афіньського Прокопа перекласти Євангеліє народною мовою. Той погодився і знайшов людей для перекладу. Проте Святий Синод не дав благословення для застосування перекладеного Євангеліє в церквах та школах. Під впливом отців церкви і королева була змушена відмовитись від своєї ідеї [5, с. 101].

Проте задум Ольги був схвально прийнятий демотикістами Греції, і в жовтні 1901 року в газеті “Акрополь” було розпочато серію статей-перекладів Нового Заповіту на народну мову, здійснених А. Паллісом. Натомість студенти Афіньського університету на чолі з професором Г. Містріотісом вимагали від уряду припинити публікації. Коли їхні вимоги не було задоволено, студенти зачинились в університеті і вимагали відлучити від церкви перекладачів. Як не дивно, проте проти перекладу був і сам народ, який влаштував мітинг 8 листопада 1901 року. У ньому взяли участь майже всі афіняни. Уряд намагався розігнати людей, в результаті чого вісім осіб було вбито, вісімдесят поранено. Поранений був і президент уряду Г. Феотокіс. Після цього старий уряд було розпущено, єпископа Прокопа усунуто з посади. Цей факт у мовній боротьбі отримав назву “Події з Євангеліє” (“Ευαγγελιακά”).

8 листопада 1903 року Г. Сотиріадісом було перекладено народною мовою трилогію Есхіла “Орестея”. П'єсу було поставлено в Королівському театрі, що знову викликало гостре незадоволення. Студенти прийшли до театру й вимагали припинити виставу. В сутичці загинуло двоє людей та семеро було поранено.

Але, незважаючи на таке протистояння, демотика завойовувала все міцніші позиції, хоча демотикісти ще не виступали щодо її введення до школи. Для входження демотики у всі сфери соціального життя в 1904 році було створено товариство “Національна мова”, членами якого стали: А. Каркавітсас, К. Хатжопулос, І. Конділакис, І. Драгуліс, Ф. Матсас, А. Порфірас, Г. Сотиріадіс, Д. Петрококінос, З. Папантоніу, М. Тсірімірос та інші. З цього часу розпочалась боротьба за входження демотики до шкільної освіти. Перша спроба була здійснена А. Делмудосом, який, будучи директором школи для дівчат у місті Волос у 1908 році, увів демотику не лише як мову навчання, але й як шкільний предмет. Вчителі інших державних шкіл та духовенство почали закидати А. Делмудосу атеїзм та національну зраду й вимагали суду над ним. Суд відбувся 16 квітня 1914 року в місті Науплія, але А. Делмудоса та інших обвинувачених було виправдано. Проте школа, яку було закрито ще в 1911 році, так і не поновила своєї діяльності.

Значну роботу щодо введення демотики до закладів освіти здійснювало створене в 1910 році “Освітнє Товариства” (“Εκπαιδευτικός Όμιλος”) [5, с. 102]. Одним із його засновників був згадуваний вище А. Делмудос. На протидію діяльності “Освітнього товариства” встала “Комісія із захисту національної мови”, яка була створена за ініціативою професора Афіньського університету Г. Містріотіса після відповідної його лекції в

Афінському університеті. Членом цієї комісії був і директор педагогічного училища Ф. Міхалопулос, який будучи депутатом Парламенту, 14 лютого 1911 року порушив питання про додання до Конституції Греції положень, які б захищали мову держави, тобто катаревусу, а також передбачали покарання та звільнення з посади кожного державного службовця, який би дані положення порушував. Подібні пропозиції щодо захисту катаревуси внесли й інші депутати, такі, як: І. Веріос, Е. Кулумвакіс, Х. Петреас. Після палких дискусій більшістю голосів було підтримано пропозицію Ф. Міхалопулоса, якого до речі й підтримувало студентство. Лише 19 депутатів виступили за демотику, серед них був і поет Л. Мавіліс. На обговореннях у Парламенті лунали неприємні висловлювання в бік демотики, яку називали вульгарною мовою. Проте в історії назавжди залишиться висловлення Л. Мавіліса: “Вульгарної мови не існує. Існують вульгарні і надто вульгарні люди, які говорять на катаревусі”. Незважаючи на це, Конституцію було доповнено такими положеннями:

а) Стаття 2. “Про релігію”. Тексти Святого Письма зберігаються незмінними. Використання інших мовних типів забороняється цілковито;

б) Стаття 107. “Загальні положення про офіційну мову держави”. Офіційною мовою держави є та, якою написано грецьке законодавство. Будь-яке втручання забороняється.

Ці статті було прийнято на засіданнях Парламенту 28 лютого та 23 березня 1911 року. Депутат Патсуракос запропонував додати, що державні службовці, які порушують ці розпорядження, будуть звільнені зі своїх посад. Проте прем'єр-міністр Е. Венізелос відхилив цю пропозицію заявивши, що штрафні санкції буде визначено спеціальним законом. Це була цілковита перемога прихильників катаревуси і значна поступка Е. Венізелоса, який був демотикістом. Проте історики вважають, що Е. Венізелос, пішовши на такі поступки, на той час мав рацію. По-перше, не була ще достатньою мірою сформована громадська думка для прийняття демотики, по-друге, досить міцні позиції мали в Парламенті саме прихильники катаревуси [5, с. 103-104].

У 1916 році в Греції спалахнула революція, яку очолив Е. Венізелос, і було створено тимчасовий уряд Салонік. Генеральним секретарем управління освітою було призначено Д. Гліноса, який був демотикістом. Одним із перших заходів уряду було введення демотики до початкової школи. Після завоювання міцних позицій, тимчасовий уряд влаштувався в Афінах та ввів демотику у всі початкові школи країни. Лідери демотикістського руху вводили народну мову в освіту майже насильницьким шляхом для того, щоб не втратити можливість, яку надавала така аномальна ситуація в країні. Проте демотикісти цими діями більше нашкодили своїм ідеям, аніж посприяли їхньому розвитку. Х. Левас пояснив це таким чином:

а) громадська думка ще не була готова прийняти подібні інновації;

б) демотика не була ще достатньо сформована (відсутньою була чітко укладена граматики народної мови);

в) не було достатньо компетентних прихильників демотики в наукових колах;

г) було звільнено вчителів-консерваторів, що також викликало бурхливий протест;

д) заради вирішення мовної проблеми на задній план відійшли інші цілі школи;

е) введення демотики було прийнято однією ліберальною партією, що викликало обурення з боку представників інших політичних угруповань [5, с. 105].

Таким чином, мовне питання з розряду наукових перейшло до політичного. Лідери демотикізму посіли важливі посади в управлінні освітою: Д. Глінос – генеральний секретар Міністерства освіти, А. Делмудос та М. Тріандафіллідіс – головні (вищі) інспектори початкової освіти. Проте такою ситуація залишалась недовго. Вже в 1920 році першість у Парламенті посіла Народна партія, яка відразу ж скасувала всі розпорядження щодо народної мови і позбавила керівних посад представників демотики. Окрім цього, було створено комісію з палких прихильників катаревуси, які мали вивчити шкільну навчальну літературу, що видавалась протягом 1917-1920 років. Комісія, до складу якої увійшли С. Сакелларопулос, Н. Ексархопулос, А. Скіас, Ф. Міхалопулос, І. Мегареас, Х. Іконому,

після тривалих дискусій дійшла висновку, що вся література є шкідливою і має бути спалена. Хоча уряд й не спалив книги, проте їхнє використання в школах було заборонено.

Іншою віхою в історії мовного питання стали події навколо педагогічного училища імені Марасліса та знову таки було пов'язано з іменем А. Делмудоса, який з 1923 року очолював це училище. Так, А. Делмудоса та викладача Розу Імвріоті через пропаганду демотики було звинувачено в перекручуванні історії та розповсюдженні антирелігійних ідей і в 1925 році їх було звільнено з посад.

Проте, починаючи з 1927 року катаревуса повільно починала втрачати свої позиції. Так, Законом № 3438 від 1927 року, який було прийнято всіма політичними партіями, було введено демотику у всі класи початкової школи, хоча й з паралельним викладанням катаревуси в 5-х та 6-х класах [5, с. 106]. А Закон № 5045 від 1930 року вже говорив про обов'язковий характер вивчення катаревуси у 5-6-х класах початкової школи (міністр освіти – Г. Папандреу).

З 1933 року до влади прийшла консервативна партія, представники якої вважали, що дали занадто багато привілеїв народній мові і Законом № 591 від 1933 року (міністр освіти – Ф. Турковасіліс) дозволялось вивчення демотики лише з 1 по 4 класи, а катаревуса знову стала обов'язковою у 5-6-х класах. З 1935 року демотика дозволялась лише з 1 по 3-ті класи.

Серед викладачів університетів більшість відстоювали катаревусу. Проте були й прихильники демотики, які наполягали на спрощенні орфографії та системи наголосу. Таким був професор філософського факультету Афіньського університету І. Какрідіс, якого за подібні ідеї було звільнено з посади на два місяці [5, с. 107].

У наступний період (40-50-ті роки ХХ століття) мовне питання втратило свою гостроту, нове покоління не вносило його до розряду першочергових. Цьому сприяли звичайно й воєнні події (Друга Світова війна, громадянська війна в Греції).

У 50-х роках ХХ століття викладались однаково дві мови. У статті 5 Закону № 4379 від 1964 року “Про організацію та управління загальною освітою” йшлося:

“§ 1. Демотика переросла в загальногрецький виражальний засіб як грецького народу, так і видатних письменників, тому використовується вільно в усному і писемному мовленні як викладачами, так і учнями на всіх ступенях освіти від нижчого до вищого”.

§ 2. Демотика є мовою початкової школи, мовою викладання й мовою шкільної літератури. Учні 5-6-х класів початкової школи лише читають уривки з Євангеліє, написані на катаревусі [5, с. 108]”.

Щодо гімназії та ліцею, то там Законом № 4379 від 1964 року передбачалось викладання граматики катаревуси, але обов'язково в порівнянні з демотикою та давньогрецькою мовою. Метою навчання катаревуси та давньогрецької було формування умінь перекладу на сучасну новогрецьку (демотику) творів давньогрецької культури.

Здавалось, що мовну проблему було нарешті вирішено. Проте після встановлення в Греції Диктатури військових (1967 р.) цей Закон було замінено Надзвичайним Законом № 129/19 від 1967 року “Про організацію загальної освіти”, який повернув мовну ситуацію на 32 роки назад. Стаття 5 названого Закону визначала, що в 1-3-х класах початкової школи має викладатись демотика, в 4-6-х – катаревуса. Офіційною мовою країни проголошувалась катаревуса як мова усного й писемного спілкування, мова навчання і викладання, починаючи з 4-го класу початкової школи і завершуючи закладами вищої освіти.

Так в Греції знову постала проблема диглосії, яка залишалась невирішеною до 1974 року, року скасування Диктатури військових і встановлення в країні демократії [5, с. 109]. У 1975 році була прийнята нова Конституція Греції, якою демотика визнавалась єдиною офіційною мовою держави. Так, з 1976 року демотика почала використовуватись на всіх рівнях державного управління й освіти.

У 1976 році в Міністерстві освіти відбулись дві досить важливі наради щодо мовного питання: перша – 19 січня, друга – 27 січня. Головував на цих нарадах прем'єр-міністр Греції, який згодом став президентом країни – К. Караманліс. Участь у засіданнях взяли: тодішній міністр освіти Г. Ралліс, його заступники Х. Карапіперіс та А. Талядурос, депутат

Парламенту Е. Папанутсос, академіки Д. Закіфінос та І. Феодоракопулос, генеральний директор вищої освіти Пантелідіс, ректори Афінського та Салоніцького університетів Г. Мітсопулос та І. Анастасіадіс, ректор національного політехнічного університету імені Мецово (навчальний заклад названо на честь трьох великих меценатів університету – Г. Аверова, Н. Стурнаріса та Е. Тосітсаса, які були родом з невеличкого містечка північно-західної Греції – Мецово) П. Сакеларідіс, президенти Федерації педагогічних працівників початкової та середньої освіти П. Тромвукіс та П. Казантзіс, шкільний учитель А. Дімарас [5, с. 116-117].

На цих засіданнях відбулось всебічне вивчення мовної проблеми з конструктивним діалогом, коли думку міг висловити будь-який член засідання. Так, обговорювались різні точки зору. Прем'єр-міністр К. Караманліс пропонував увести демотику на всіх рівнях освіти. Його підтримав і міністр освіти Г. Ралліс. Депутат Парламенту Е. Папанутсос також виступив за демотику, а твори давньогрецької літератури та філософії, на його думку, мали викладатись в перекладі на народну мову. Академіки Д. Закіфінос та І. Феодоракопулос не заперечували щодо введення демотики, проте наполягали на обов'язковому викладанні в гімназії давньогрецької мови і всі давньогрецькі тексти вивчати в оригіналі. Ректор Афінського університету Г. Мітсопулос підтримував демотику, хоча й пропонував викладання й катаревуси в гімназії. І. Анастасіадіс та П. Сакеларідіс поділяли думку Е. Папанутсоса [5, с. 117-121].

Після двох тривалих засідань прем'єр-міністр підсумував: “Затверджується на всіх ступенях освіти демотика, яка буде вивчатись на основі модернізованої граматики М. Тріандафіллідіса. У трирічній гімназії будуть вивчатись давньогрецькі твори в перекладі на демотику. В ліцеї, окрім перекладів, буде викладатись і давньогрецька мова. Для розвитку класичної освіти будуть створені спеціальні класичні ліцеї [5, с. 121]”.

Відтак мовна проблема, від якої страждала грецька нація протягом кількох століть і яка суттєво гальмувала розвиток грецької освіти, знайшла своє перше вирішення, яке було прийняте більшістю греків. Рішення засідань були втілені в Законі № 309 від 1976 року “Про організацію та управління загальною освітою”. За іронією долі, згаданий закон було сформульовано катаревусою.

Новий уряд, який набув влади після виборів 18 жовтня 1981 року, зробив ще один крок уперед стосовно розвитку новогрецької мови. Йдеться про певні спрощення в орфографії та утвердження монотонічної системи, чого вимагав 46 років тому І. Какрідіс і за що був покараний. Слід зазначити, що до 1981 року майже всі грецькі слова, в тому числі й односкладові, мали знак наголосу і знаки придиху. Наголос міг падати лише на три останні склади. Для позначення наголосу використовувались такі знаки: 1) знак гострого наголосу (η οξεία) – á, 2) знак спрощеного наголосу (η περιπλωμένη) – ã, 3) знак тупого наголосу (η βαρεία) – à [1, с. 1327]. Після реформи 1981 року було відмінено знаки придиху, а із знаків наголосу залишився лише знак гострого наголосу. Наголошується кожне слово, яке складається з двох і більше складів.

Таке рішення базувалось на історії розвитку мови та було спрямовано на вирішення практичних освітніх цілей. Річ у тому, що різновиди знаків наголосу з'явилися протягом олександрійської епохи, виявлялись лише в писемній мові і жодним чином не впливали на вимову. За утвердження монотонічної системи виступали і вчителі шкіл, які констатували, що засвоєння політонічної системи було досить важким процесом і потребувало від учнів багаточасових тренувань. За підрахунками педагогів скасування політонічної системи звільняло дітей від 6000 годин занять по засвоєнню правил наголосу та економило видавництво шкільної літератури на 40 %. Відтак з 1982-1983 навчального року всі навчальні підручники й посібники почали друкуватись на основі монотонічної системи.

Затвердження монотонічної системи викликало ряд дискусій, звичайно, не таких гучних, як на початку ХХ століття. Деякі вчені висловлювали побоювання перетворення новогрецької мови на просторічну і намагались уникнути її надмірного спрощення. Варто

сказати, що політонічний шрифт не зник повністю. Він, як і раніше, популярний в інтелектуальних колах.

Таким чином, протягом ХХ століття виникали жорсткі політичні конфлікти у зв'язку з використанням будь-якого з двох різновидів мови (катаревуси чи демотики), особливо у зв'язку з проблемою їхнього використання в сфері освіти. Школи були змушені переходити від одного виду до іншого декілька разів поспіль, що, звичайно, не сприяло підвищенню ефективності грецької освітньої системи на всіх її ступенях.

На думку більшості грецьких учених диглосія мала негативні наслідки для розвитку освіти. Наприклад, учений-педагог А. Делмудос ще на початку ХХ століття писав, що катаревуса перешкоджає не лише мовному розвитку греків, а й духовному, і, в першу чергу, духовному. Бо демотика як будь-яка жива мова є звичайно феноменом соціальним, але й найглибше внутрішнім, психічним. Як її вивчає крок за кроком дитина, копіюючи свою матір та оточення з величезними особистісними зусиллями, так мова співрозвивається з духовним її світом, з її духовними здібностями. І це не купа слів, звуків, типів і фраз з випадковим сполученням слів, а це цілісний організм. Учений підкреслював, що випускники початкової школи не оволодівали на належному рівні жодною мовою, і застерігав, що пізніше це буде вилитись в їхню духовну анархію [3, с. 261, 267]. А. Делмудос говорив: “коли Нація означає всіх людей, яких вона об'єднує, а не лише певну групу осіб, коли грецька нація є справді жива, тоді катаревуса не може бути мовою національною, а її повернення до початкової школи перешкоджає освіті народу, шкодить їй [3, с. 315]”.

Д. Караяннідіс також підкреслював той факт, що діти до кінця навчання не оволодівали жодною з мов. Врешті-решт вони говорили жахливою змішаною мовою, що призводило до внутрішнього хвилювання й роздратування. І це щастя, на думку вченого, що учні відразу по завершенню початкової школи забували одну з двох мов, і цією мовою була катаревуса [2, с. 110]. Також Д. Караяннідіс зазначав, що навіть випускники гімназії, вступаючи до університету, демонстрували труднощі у володінні катаревусою. Вони не могли висловлювати свої думки ясно, чітко, в логічній послідовності [2, с. 114].

Грецький мовознавець Г. Саввідіс, проаналізувавши дослідження проблеми диглосії у зарубіжній науці кінця ХІХ – першої половини ХХ століть, також констатував єдність думки вчених щодо негативних наслідків цього мовного феномена для розвитку особистості дитини. Учений у загальних рисах навів думки різних дослідників щодо наслідків диглосії: однобічний розумовий розвиток (Н. Geissler), однобічна робота мозку і відсутність пластичності для духовного синтезу (F. Sander), знервованість, байдужість та відчуття неповноцінності (G. Schmidt-Rohr), бідність духовного світу (Н. Geissler), гіперповага до самого себе, роздвоєння особистості (E. Blocher), нестабільність характеру, поверховість (Н. Spendrin), затьмарення, пасивність, рабство, страх, утрата врівноваженості, нещирість (O. Ghibu), схильність до шизофренії (Gh. Vasterlind) [5, с. 111].

М. Триандафілідіс у 1909 році після відвідування грецьких шкіл писав, що навіть не очікував побачити такі глибокі рани в освіті, які спричинила офіційна мова. Десятки тисяч дітей страждали кожного року, кожного дня, кожної години і все це без позитивного результату, бо офіційна мова була мовою мертвою [4, с. 58-59].

Отже, мовне питання (проблема диглосії) було одним із ключових мовної політики Греції протягом ХХ століття. Так, мова ставала предметом суперечок не лише науковців, але й політичних лідерів, від чого страждав насамперед грецький народ, гальмувався розвиток освітньої галузі та культури загалом.

Щодо перспектив подальших розвідок у даному напрямку, то необхідним є вивчення шляхів вирішення мовної проблеми в Греції у ХХ столітті, з'ясуванні можливостей використання грецького позитивного досвіду забезпечення мовної освіти в практиці роботи вітчизняних навчальних закладів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Новогреческо-русский словарь / Сост. А. Иоаннидис; Под ред. А. Белецкого. – М.: Государственное издательство иностранных и национальных словарей, 1961. – 1419 с.

2. Караяннидис Д. Проблема системы образования Греции и её связь с педагогикой / Д. Караяннидис. – Тюбинген, 1996.
3. Делмузос А. Студии / А. Делмудос. – Афины, 1958. – (в 2 томах / А. Делмудос; том 2).
4. Триандафиллидис М. Сборник трудов Манолиса Триандафиллидиса / М. Триандафиллидис. – Салоники: Салоникский университет имени Аристотеля, Институт новогреческих исследований (Фонд Манолиса Триандафиллидиса). – 1963. – (в 6 томах / М. Триандафиллидис; том 4).
5. Хатжистефанидис Ф. История греческого образования (1821-1986) / Ф. Хатжистефанидис. – Афины: Изд-во Н. Пападимоса, 2005. – 416 с.

Короткова Ю.М.

ЯЗЫКОВАЯ ПОЛИТИКА ГРЕЦИИ (XX ВЕКА)

В статье изучается опыт Греции в решении проблемы диглосии – сосуществования двух разновидностей греческого языка (катаревусы и демотики) в XX веке. Анализируются социокультурные и политические факторы, которые формировали языковую политику страны. Исследуется влияние диглосии на развитие образования в Греции.

Ключевые слова: диглосия, древнегреческий язык, катаревуса, демотика, языковой вопрос, образование.

Korotkova Y.M.

LANGUAGE POLICY OF GREECE (XX CENTURY)

This article considers the experience of Greece in treating the problem of diglossia – coexistence of two varieties of the Greek language (katharevousa and demotic Greek) in the 20th century. The sociocultural and political factors forming the language policy of the country are analyzed. The influence of diglossia on the development of education in Greece is studied.

Key words: diglossia, Ancient Greek, katharevousa, dimotiki, Greek language question, education.

УДК 37.013:371.68“19”

Кузьо І.В.

НАВЧАЛЬНЕ КІНО У ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ З ІНШИМИ ЗАСОБАМИ НАВЧАННЯ (НА ДОСВІДІ РАДЯНСЬКОЇ ШКОЛИ)

У статті автором описано досвід радянської школи щодо використання навчального кіно у комплексі з іншими засобами навчання, у порівнянні із ними визначено переваги кінематографу та його недоліки у конкретних навчальних ситуаціях.

Ключові слова: навчальне кіно, засоби навчання, засоби наочності, картина, роздатковий матеріал, карти, схеми, таблиці, креслення, мікроскоп.

Радянська наукова думка протягом ХХ ст. накопичила великий досвід у різних питаннях навчання та виховання. Цікавими є думки щодо навчального кінематографу, його специфіки та потенціалу у вирішенні навчально-виховних задач. Із появою та стрімким впровадженням кіно у радянські школи чимало педагогів намагалися ідеалізувати цей засіб навчання, вважаючи його універсальним, таким, що може замінити решту засобів. Пізніше радянська педагогіка дійшла висновку, що лише у комплексному застосуванні кіно з іншими засобами навчання можна досягти високих результатів. Для оптимального використання різноманітного комплексу засобів навчання, яким послуговується сучасна школа, важливо освоїти досвід, накопичений у минулому.

Різнманітні питання історії, теорії та практики навчального кіно в загальноосвітній школі досліджувалися і в нашій країні, і за кордоном. Варто назвати роботи Альтшулера Б., Архангельського С., Гельмонта С., Хінкіна І., Соловйової Є., Толя Б., Хозяїнова Г.,